

ואתך תרגום

עיונים בתרגום אונקלוס

גיליון מס' 11

מיכאל שלום הלוי דינר

פרשת ויחי

ונראה שהוליד אחרי כן בנים. אולם **רש"י** כתב שלא נולדו לו אח"כ בנים. ולרש"י אשר הולדת היינו 'אם' תוליד.

פמ"ח פ"ט. **אשר נתן לי אלקים בזה**. רש"י פירש שבזה היינו שנולדו בכשרות שהראה לו שטר אירוסין וכתובה, וכ"כ בתרגום יונתן. אבל **אונקלוס** תירגם דיהב לי ה' הכא, ביאר התרגום ש'בזה' היינו שנולדו במצרים. הטעם שהדגיש יוסף שנולדו במצרים מבואר ברמב"ן שיעקב הרגיש שיש בהם איזהו שינוי שלא כרצונו. ואמר לו ע"ז יוסף כיון שהם נולדו במצרים ולא בא", ולמדים אנו מכאן חשיבות גידול הבנים בא".

פמ"ח פ"ב. **מעם ברכיו**. ת"א מן קדמוהי. משמע שלא היו ממש על ברכיו או בין ברכיו אלא לפניו סמוכים אליו. אולם **ברש"י** נראה כפשוטו שכתב לאחר שנשקם **הוציאם** יוסף מעם ברכיו כדי ליישבם זה לימין וזה לשמאל.

פמ"ח פ"ט. **ואולם אחיו הקטן ממנו יגדל**. ת"א וברם אחוהי זעירא יסגי מניה. באונקלוס נראה כפשוטו שיגדל היינו בריבוי זרע שיפרו יותר ממנשה, **הרד"ק** הקשה ע"ז שלא מצינו אח"כ בתורה ששבט אפרים היה יותר ממנשה. **ורש"י** פירש שיהושע עתיד לצאת ממנו וינחיל את הארץ וילמד תורה לישראל ולפי"ז יגדל היינו בחשיבותו. וכן פירשו כמה ראשונים.

פמ"ט פ"ב. **הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו אל יעקב אביכם**. ת"א אתכנשו ושמעו בני יעקב וקבילו אולפן בן ישראל אבוכון, הנה יש ב' פעמים בפסוק 'שמעו' והתרגום שינה בפירושם, ובאמת צ"ב מדוע כפל יעקב דבריו. ויש לבאר שיעקב אמר לבניו שני דברים הא' בואו לשמוע את הברכות, ועוד לימד אותם דעת הרבה גופי תורה וארחות חיים והלכות ונתן לכ"א את תפקידו, וגם קבע להם חלק בירושלם ארץ ישראל, ואף הזכיר שלא יסור שבט מיהודה שאסור למלוך משבט אחר וכהנה רבות למתבונן, ולכן

פמ"ז פכ"ט. **אל נא תקברני במצרים**. ת"א לא כען תקבריננא במצרים. צ"ע לשיטת אונקלוס בכל מקום ש'נא' הוא לשון עכשיו ולא לשון בקשה מדוע ביקש יעקב נא הרי עדיין לא הגיע זמן הקבורה. וביאר **מו"ח הגר"י טשזנר שליט"א** שיוסף הצדיק וגם שאר השבטים כשנפטרו קברו אותם במצרים וכאשר יצאו בני"י ממצרים העלו אותם עמם, וזה מה שיעקב ביקש אל נא תקברוני כעת במצרים ואח"כ תעלו אותי עמכם אלא תעלו אותי מיד במיתתי לארץ ישראל. ויש להוסיף שלכאורה זה תלוי בטעמים שמוזכרים **בחז"ל** מדוע יעקב לא רצה ליקבר במצרים האם משום כינים או משום גלגול מחילות או כדי שלא יעשו ממנו אליל. פמ"ח פ"ד. **ונתתיך לקהל עמים**. ת"א ואתנינך לכנשת שבטין. בכונת התרגום ביאר בספר **חידושי מן רי"ז הלוי** על התורה שהבטיח לו הקב"ה שזרעו לא יהיו כולם שבט אחד גדול אלא יהיו מחולקים לשבטים, ונפק"מ לענין חלוקת הארץ, ולענין גמירי דלא כלה שבטא. וזהו שאמר אח"כ ויקרא בהם שמי, וביארו **הרמב"ן והרשב"ם** שיחיו זרעם וזרע זרעם לעולם. והיינו משום שלא כלה שבטא. עכ"ד. ויש לבאר לפי"ז שעל כן אמר לו יעקב ליוסף פסוק זה כאן שהנני מפרך וגו' ונתתיך לקהל עמים, היות שעומד לתת לו את מנשה ואפרים לשני שבטים, לכן הקדים לו שהקב"ה הבטיח לו שעתידים זרעו להחלק לשבטים.

אולם **בגמ'** (הוריות ה:): ילפינן מהפסוק הזה ונתתיך לקהל עמים ששבט אחד איקרי קהל כיון שרק בנימין נולד אחרי הבטחה זו, והיינו שהבינה הגמרא שכאן הובטח לו תוספת בנים. וכן מבואר בתרגום יונתן (לעיל כח ג) והארכנו שם עוד, וע"ע **ברש"י** (פסוק ה') שנראה שחולק על התרגום והארכנו בזה להלן (מט ג ומט כב).

פמ"ח פ"ו. **ומולדתך אשר הולדת אחריהם**. ת"א דתוליד בתריהון, לשון עתיד. ועי' **רמב"ן** שדברי יעקב לא היו לריק

תירגם קבילו אולפן, וגם מדוקדק הפסוק למה הוסיף בני יעקב 'אביכם' דוקא כאן ולא ב'ושמעו' הראשון, ע"פ מש"כ שמע בני מוסר אביך. והבן.

פמ"ט פ"ג. **יתר שאת ויתר עז**. רש"י כתב שכוונת הפסוק לכהונה ומלכות. אבל **אונקלוס** תירגם לך הוה חזי למסב תלתא חולקין בכרותא כהונתא ומלכותא, לך היה ראוי לתת שלשה חלקים בכורה כהונה ומלכות, נוסף כאן גם חלק בכורה. ויש לומר שהתרגום ורש"י לשיטתם האם מנשה ואפרים נקראים שני שבטים רק לענין כבוד או גם לענין חלק נוסף בחלוקת הארץ. וכמש"כ להלן (מט כב).

פמ"ט פ"ט. **גור אריה יהודה**. ת"א שלטון יהי בשירויא ובסופו יתרבה מלכא מדבית יהודה. בתחילה יהיה שלטון ואח"כ יתגדל מלך מבית יהודה תירגם את הגור לשלטון ואת האריה למלך. וכתב בספר **צפנת פענח** עה"ת שכוונת התרגום שכל מלכי בית דוד אין להם דין מלך עד ביאת המשיח והוא ימלוך, וזהו כוונת **הגמרא** (סנהדרין צח:): שמלכי בית דוד הם פלגא קיסר ומלך המשיח הוא קיסר.

פמ"ט פ"ד. **יששכר חמר גרם**. רש"י פי' סובל עול תורה כחמור. ו**אונקלוס** תירגם עתיר בנכסין. לתרגום הברכה היא על עשירות כחמור הנושא משא רב. וכן פירש רש"י (ב"ק יז). ע"פ התרגום את דברי הגמרא שם כל העוסק בתורה וגמ"ח זוכה לנחלת שני שבטים יוסף ויששכר דהיינו לעשירות. וכן את המשך הפסוקים ת"א על עשירות. מקשים העולם אם יששכר ג"כ עשיר למה הוא צריך את זבולון. וביאר **אאמו"ר שליט"א** שלתרגום זבולון לא הביא את העושר אלא היה עוסק בנכסיו הרבים של יששכר שלא יהיה יששכר טרוד בעסקיו.

פמ"ט פכ"ב. **בנות צעדה עלי שור**. רש"י פי' בנות היו מסתכלות ביופיו. רש"י לשיטתו שכל הפסוק דיבר על חנו של יוסף. ו**אונקלוס** תירגם תרין שבטין יפקון מבנהי יקבלון חולקא ואחסנתא. פי' שני שבטים יצאו ממנו ויקבלו חלק ונחלה. וביאר **הרמב"ן** לעיל (מח ה) ד'חולקא' היינו חלק הפשוט ו'אחסנתא' היינו חלק הבכורה, ולפי"ד כאן מבואר שיוסף נקרא בכור גם לענין חלק נוסף בארץ, והיינו שמה שקיבלו אפרים ומנשה שני חלקים בארץ היינו כדן

בכור שנוטל פי שנים. ודלא כשיטת רש"י (שם) שרק לענין הכבוד נקראו בניו ב' שבטים (ועיין בסוגיא בהוריות ו:). רש"י הוסיף לבאר שלפירושו של אונקלוס לשון 'בנות' זה על שם בנות צלפחד שנטלו חלק בשני עברי הירדן. ובפי' הרע"ב על התורה הוסיף שמשה נתן להם חלק בארץ סיחון, ויהושע נתן להם בעבר הירדן. ובספר **טעמא דקרא** הקשה שבפסוק ביהושע (יז ה ו) ובגמ' (ב"ב קיח:): איתא שנטלו כל חלקם בארץ ישראל.

לא איתברר להתרגום מהו פירוש התיבות צעדה עלי שור. פמ"ט פכ"ז. **בנימין זאב יטרף**. ת"א בארעיה תשרי שכינתא ובאחסנתיה יתבני 'מקדשא'. עי' **בגמ'** (זבחים נד). שנחלקו בזה רב ולוי אי מקדשא תנן או מדבחא, דהיינו האם רק מקום המזבח היה לבנימין או שכל המקדש היה בחלקו. ו**ברש"י** יומא (טו: ד"ה קרן) גורס כאן בתרגום מדבחא.

עי' **בחידושי מרן רי"ז הלוי** שביאר מדוע יש חילוק לשון שכתב כאן 'בארעיה' וכאן 'באחסנתיה'. וכתב שם שהמזבח דינו להיות בחלקו של טורף בחלק אחוזתו שלו בארץ ישראל, ואילו המקדש צריך להיות בחלקו של בנימין היכן שהוא נמצא בכל מקום שהוא דר ששם שורה שכינה בישראל ודייק כן **בגמרא** (זבחים קיח:): בג' מקומות שרתה שכינה על ישראל בשילה בנוב וגבעון ובית עולמים ובכולם לא שרתה אלא בחלק בנימין. ואילו המזבח בקרן דרומית מזרחית לא היה לה יסוד כדאיתא בגמרא (זבחים נג:): כי אי"ז חלקו של בנימין מוכח שמזבח צריך להיות בחלקו.

וזהו מש"כ התרגום 'בארעיה תשרי שכינתא' כלומר בארצו בכל מקום שהוא אף שע"ז נחלתו. ו'באחסנתיה יתבני מזבחא' שהמזבח דוקא בחלק נחלתו. וכן **בגמרא** (יומא יב). זכה בנימין להיות אושפיזכן לשכינה ופירש **הגר"א** באדרת אליהו (דברים פל"ג פי"ב) שאושפיזכן היינו נוב וגבעון ושילה, וע"כ נקטה הגמרא לשון 'שכינה'.

לע"נ מרת תרצה בת ר' אליהו הכהן ע"ה
ולע"נ מרת רינה ע"ה בת ר' שמעון יהודה שיבדלחט"א

להערות, הוספות ותרומות, ולקבלת הגיליון במייל ניתן לפנות בכתובת
vt0533180131@gmail.com